

פרשת מקץ

1. כ. סימן ארבעה י"א וי"א

[ה] ויריצוהו מן הבור. בזה"ק (פרשה זו קצ"ד): איתא על זה רוצה ה' את יראיו כתיב ולא ביראיו. כמאן דרעי בדעותיה לאחרא וכו', כגוונא דא יוסף הוה עציב בעציבו דרוחא בעציבו דליבא וכו', מה כתיב ויריצוהו אתפייסו ליה וכו'. הענין הוא כי יוסף היה בבית האסורים על ידי המעשה שאירע לו בהנסיון והיה עצב על זה הענין שסבל המאסר והיה נדמה בעיניו שהוא חס ושלום דבר שאין לו תקוה להתתקן כידוע 10 מלשון עצב כמו שנאמר (שמואל-ב י"ט, ג) נעצב המלך על בנו שהוא על דבר שאין לו תקנה ועל כן דרשו מזה (בראשית רבה י"א, א) על פסוק (משלי י', כ"ב) ולא יוסיף עצב עמה וכן שם (במדבר כ"ו, ד) על פסוק (בראשית ו', ו) ויתעצב אל לבו שהוא לשון אבל. וכאשר שלח לו פרעה וראה שיתגדל על ידי זה נעשה לו פיוס מן הבור שיהיה נתקן הכל. ועל זה אמר רוצה ה' את יראיו שה' יתברך הוא מפויס עמו בזה והבור היה לטובתו. 20

ולעיל מפסוק זה נאמר בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס שהוא מוסב על פרטי נפשות ישראל שנשבר לבם בקרבם על מעשים כאלו שנודמן לפניהם מה שנראה

להם שחלילה אבד סברם ותוחלתם מה' ועל זה נאמר לחזק לבם בונה ירושלים ה' שה' יתברך בונה ירושלים שהוא כלל לבות נפשות ישראל שיהיה מזוכך. נדחי ישראל יכנס על ידי שיקבץ הנדחים מארבע כנפות הארץ כידוע מרמזו בברכת תקע בחיבות יחד מארבע כנפות השם שהוא ראשי תיבות חיל בלע ויקיאנו. ונאמר הרופא לשבורי לב וגו'. שה' יתברך רופא לשבורי לב אלו ומחבש תחבושת סמים לעצבותם לעצבות שלהם 10 שנדמה להם שאין תקוה חס ושלום לתקן. ועל זה אמר מונה מספר לכוכבים שה' יתברך יש לו מספר לכל הברואים שבעולם שיש כנגדו מזל וכוכב בשמים ומכל שכן שיש מספר לכל נפשות ישראל שלא יחסר שום נפש משורש הקדושה וכמו שנאמר (שמואל-ב י"ד, י"ד) וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח. וכמו שהיה במתן תורה שלא היה חסר אפילו נפש אחת וכן יהיה לעתיד לבוא. וזהו שנאמר גדול אדונינו ורב כח לתבונתו אין מספר ואין לעמוד על תבונתו בעיניים כאלו. ואחרי זה נאמר רוצה ה' את יראיו שסוף הדבר שיכניס ה' יתברך רצון בלבם להראות להם שהכל יתוקן וכענין המעשה של יוסף שהיה סימן לדורות:

2. ה. ג. סימן ארבעה י"א וי"א

[ח] וישתו וישכרו עמו. הנה מה ששתו יש לומר מפני שהיה אז סעודת שבת וכמו שאמרו בבראשית רבה (צ"ב, ד) אין הכן אלא שבת ובשבתות אדם קובע סעודתו על היין (ברכות מ"ב:) אבל להשתכר לא מצינו. ואיתא (סנהדרין ע"ג:) ולרוזנים אי שכר מי שכל רזי עולם גלויים לו ישתה יין וישתכר ובשבת ישראל עוסקין ברזי עולם וכמו שאומרים יגלה לן טעמי וכו', חדו חצדי חקלא וכו', ובודאי אינו זמן שכרות. והנה השבטים יש לומר ששתו מהכרח לקיים גזירת מושל מצרים ואם נשתכרו אחר כך מה הוה להו למיעבר. אבל יוסף יש להבין למה שתה לשכרה. אמנם בפורים מצינו (מגילה ד':) מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע וכו', והיינו דעמלק שורש כל הקליפות כמו שנאמר (במדבר כ"ד, כ') ראשית גוים עמלק. וכשיהיה גמר מחיית עמלק באמת ביום ההוא יהיה ה' אחד וגו', שיתבטלו כל הקליפות. ובפורים הזמן המיוחד שהיה בו מחיית עמלק ראשית דקליפה ועל כן יש בו מצות שכרות שמורה שאף שלא מדעת הישראל קשור בשורש ראשית דקדושה כמו שאמרו (ויקרא רבה ל"ו,

4. ד. בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית. וכן יוסף היה סבור שהוא משיח בן יוסף וכבר נתבררו כל ישראל ועל ידו יהיה מחיית עמלק שורש הקליפות. וכבר פעל יוסף במצרים גם כן שפרעה הכיר בשם אלהים שאמר אחרי הודיע אלהים וגו', ושם זה קודש. שזה פעל יוסף שהכניס אף בפרעה שיאמין באלהים. וגם פרעה הסכים על המילה כמו שאמרו במדרש (בראשית רבה צ"א, 10) והיה סבור שכבר בא הזמן שיהיה התיקון. ואז היה שבת שעל ידי שמירת שבת מיד נגאלין ורצה להכניס קדושת השבת באחיו גם כן והיה מחיית עמלק ראשית דקליפה וזהו שנאמר וישכרו עמו.

ובזה יובן מה שיפלא לכאורה על יוסף שאחר שאכל ושתה עמהם למה זה ציער אותם אחר כך במעשה הגביע והיה לו להתגלות לפניהם ולשלוח ולהביא את יעקב. אך לפי האמור מתחילה היה סבור שיתברר עשה מחיית עמלק כמו שהוא נתברר בשלימות במדתו כן גם כל השבטים נתבררו ועשו תשובה כשאמרו אבל אשמים אנחנו וגו', והיה סבור שעל ידי שבת יהיו נגאלין מיד ויהיה הוא כמו משיח בן יוסף. אבל אחר כך ראה שהקליפה בתקיפותה והבין מזה שעדיין לא נתבררו כל השבטים ועשה תחבולה כדי שיצטערו וישוכו בתשובה

5. שלימה ואחר כך יתודע אל אחיו. רק אחר כך ולא יכול יוסף להתאפק וגו', והיינו שמצדו רצה להתאפק עוד עד שישוכו באמת ויתקנו שורש הקלקול ויהיה גמר התיקון על ידו שיהיה משיח בן יוסף אך לא יכול להתאפק וגו'. וכמו שכתב הרמב"ן (בראשית מ"ה, א) כי אנשים רבים חילו פניו שימחול לבנימין כי נכמרו רחמיהם על תחנוני יהודה וכו', וזה היה מן השמים כיון שלא היה עוד זמן משיח בן יוסף. ולכן נתן ה' יתברך בלבם שיחלו פניו ולא יכול להתאפק ונתודע עליהם אף שעדיין לא תיקנו הכל מצדם שיזכו להיות גמר התיקון עד עת בוא דברו ויבוא משיח בן יוסף מורעו:

מזן, מכסינא (ח)

8

[י] **בגמרא** (שבת כ"ב.) נר חנוכה משמאל מזוזה מימין. הענין על פי מה שאמרנו בשם הרמב"ן (ריש פרשת בהעלותך) שפירש מה שאמרו במדרש רבה שם (במדבר רבה ט"ו, ו) שאמר לו לאהרן לגדולה מזו אתה מתוקן וכו' הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים אבל הנרות לעולם שלא רמזו אלא לנרות של חנוכה חשמונאי שנוהגת אף לאחר חורבן וכו', שני חנוכה מעין נרות שבמקדש

וידוע דעיקר האור תורה אור ונאמר (קהלת י, ב) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, היינו מבחינת תורה שבכתב מופיע הארתו יתברך על לב חכם לימינו וזהו ענין מזוזה בימין, היינו פרשת שמע והיה אם שמוע שנכתב בה והם קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות ומזה מופיע הארה על לב חכם לימינו. ונר חנוכה שמרמז על הארת תורה שבעל פה דזהו ענין המנורה שאמרו במדרש (במדבר רבה ט"ו, ה) שהקב"ה אמר בוא והאר לי וזהו האור דתורה שבעל פה דהוא מה שהחכמים

מחדשים ולא בשמים היא וכמו שאמרו (כנא מציעא ג"ט:) דהקב"ה אמר נצחוני בני ואיתא (חגיגה ט"ו:) דקאמר שמעתא מפומייהו דכולהו רבנן ומפומיה דרבי מאיר לא וכו' השתא קאמר מאיר בני אומר וכו'. וזה התחיל מאנשי כנסת הגדולה ואז התחיל זה לעומת זה חכמת יונית ובאו על ישראל להשכיחם תורתך, כי החכמה שלהם נקרא חושך ולא אור וכמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה ב, ד) וחושך זה מלכות יון וכו', ועל זה מרמז הנס

בנר חנוכה על הופעת האור בתורה שבעל פה ולכן מצות נר חנוכה בשמאל דייקא כדי להופיע גם על לב כסיל לשמאלו וכמו שאמרו (נדרים כ"ב:) על פסוק (קהלת א, י"ח) כי ברוב חכמה רוב כעס שאלמלא חטאו היה די בחמישה חומשי תורה וכו', שדייקא על רוב כעס של היצר הרע נצרך התרבות של רוב חכמת תורה שבעל פה מה שאדם ממציא מנפשו. ועל זה רמזו במנורה משל וכו' תאירו ⁴⁰ לי וכו' (שם בבמדבר רבה), שהקב"ה משתוקק כביכול להארת האדם דייקא מה שממציא מלבו והוא התורה שבעל פה. והקב"ה אומר הלכה בשם אומרה אליעזר בני אומר וכו' (במדבר רבה י"ט, ז).

והנה אמרו (בראשית רבה פ"ד, ג) על פסוק (בראשית ל"ז, א) וישב יעקב שביקש לישב בשלוה בעולם הזה נזדווג לו שטנו של יוסף. והיינו שביקש להיות בטוח לדורי דורות שיזכו לבחינת חיי עולם בעולם הזה ועל זה קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו מפני שבענין הזה בבחינת קדושת הברית נצרך

עוד בירורים רבים בנפשות ישראל שלא יתברר בירור גמור לכל נפשות ישראל כולם עד עת קץ וזהו ענין הפחד שנזכר על זה בזוה"ק (ח"א ר"ט:) שאין לו תיקון חס ושלום והיינו שבעולם הזה אין לו עוד בירור בזה שיהיו זדונות נעשות לו כזכויות וכשלג ילבינו שזהו כשיתוקן זוהמת הנחש לגמרי שממנו התחיל זה. שתיקתו לגמרי להיות עמך כולם צדיקים וזהו כשיכולע המות ⁴⁰ לנצח שיתוקן הפגם בעת קץ ועיקר התיקון לזה על ידי העסק בתורה שבעל פה, היינו שיהיה הלב תמיד מלא מדברי תורה ועל זה נאמר (משלי ג, י"ח) עץ חיים היא למחזיקים בה, כי על ידי הדברי תורה יוכל להגיע לחיי עולם. כי ענין המיתה נצמח מראשית הקלקול של אדם הראשון וכתוב (בראשית ג, כ"ב) פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם. ועל ידי העסק בדברי תורה נאמר (משלי ו, כ"ב) בהתהלך תנחה אותך זה העולם הזה בשכבך תשמור עליך זו מיתה והקיצות היא תשיחך לעתיד לבוא (סוטה כ"א), כי אז לתחיית המתים יהיה תכלית הביורור בזה שהמיתה היה רק כשינה בעולם הזה וכמו שקראו חז"ל המיתה כד דמך. וטל תורה מחייהו.

ובזה הכח דייקא הכניעו היונים כמו שאומרים וזדים ביד עוסקי תורתך דייקא ובכל ימי החנוכה מתנוצץ התיקון על פגם הזה. כי על פגם זה נאמר (בראשית ל"ח, ³⁰ ז) רע בעיני ה' שכביכול ה' יתברך אינו משגיח עליו וכמו שנאמר (תהלים ה, ה) לא יגורך רע ואמרו (שבת קמ"ט:) צדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע. שמונע השראת השכינה כביכול וכמו שמוכא בזוה"ק (שם) דלא חמי אפי שכינתא. אמנם על ידי התיקון נאמר (תהלים ל"ד, ט"ז) עיני ה' אל צדיקים וגו' ואמרו (שבת כ"ב:) על המנורה עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. ועל פי דברינו הנ"ל שני חנוכה מעין נרות המנורה יוצדק ⁴⁰ הרמז הנזכר במנורה על תיקון הפגם הזה שהוא עדות שיחזור השראת השכינה בישראל שיגור במגורינו לעולם:

ובנין בית שני היה בו התחדשות תורה שבעל פה על ידי אנשי כנסת הגדולה ובימי מרדכי ליהודים היתה אורה זו תורה (מגילה ט"ז:) ולא כתיב אור רק אורה לשון נקבה רומז לתורה שבעל פה דמקבל מתורה שבכתב ובשבת (פ"ח.) אמרו אכפייית הר כגיגית דהרור קיבלוה בימי אחשוורוש וכפיית ההר היה על תורה שבעל פה כמו שאמרו במדרש תנחומא (פרשת נח ג) ובסדר עולם (פרק ל) איתא כשמתו חגי זכריה ומלאכי פסקה נבואה מישראל מכאן ואילך הט אונן ושמע דברי חכמים. וכדאיתא בפרקי היכלות (פרק כ"ז) שאף על פי שחסרו חמישה דברים בבית שני מכל מקום זיוה של תורה והודה והדרה וכו' במספר י"ז מעלות היה בבית שני ביותר, והיינו שעל ידי תורה שבעל פה הוא עיקר השגת מתיקות הדברי תורה וזיוה ואיתא (מגילה כ"ח:) בתגא וכו' הלכות כתרה של תורה. וחנכות מקדש שני שהוא מחנה ⁴⁰ שכינה היה נגד בחינת משה שושבינא דמלכא שהוא הופעת קדושת תורה שבכתב. וחנכות חומת ירושלים שהוא קדושת מחנה ישראל הוא נגד בחינת אהרן שושבינא דמטרוניתא שהוא בחינת התחדשות תורה שבעל פה שהתחיל בבית שני שזה קדושת אהרן כמו שנאמר (מלאכי ב, ז) שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו ודעת הוא תורה שבעל פה חיבור חכמה ובינה וכן מפיהו רצה לומר תורה שבעל פה.

והנכות בית חשמונאי הוא נגד בחינת יוסף קדושת הברית שבזה נתבררו הכלל ישראל כמו שנאמר (ישעיה ס', כ"א) ועמך כולם יגו', וכמו שאומרים מסרת טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים, כי היונים נקראים רשעים וטמאים. וישראל נתבררו שהמה צדיקים וטהורים וגזירת יונים היתה תיבעל לטפסר תחילה שהוא החזרת הזוהמא כמו שאמרו ביבמות (ק"ג ריש ע"ב). ויש לומר שלרמז זה יודמן על פי רוב שבת חנוכה ⁴⁰ בפרשת מקץ, כי בפרשה זו נתברר על ידי יוסף קדושה זו לכל כלל ישראל לדורות להיות נשרשים בקדושת הברית. ולרמז זה היה הנס על ידי הכהנים דכתיב בפניחס (במדבר כ"ה, י"ב) הנני נותן לו את בריתי שלום ונאמר (דברים ל"ג, ט) כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו ונאמר (מלאכי ב, ה) בריתי היתה אתו החיים והשלום ושלום הוא מדת היסוד כידוע. וחנוכה שביעית לעתיד לבוא על ידי משיח בן דוד שהוא ענין התגלות בחינת מלכות שמים בשלימות: